

Forráskutatás, forráskiadás, tudománytörténet III.

Szerk. HAADER LEA – JUHÁSZ DEZSŐ – KOROMPAY KLÁRA – SZENTGYÖRGYI RUDOLF – TERBE ERIKA – VLADÁR ZSUZSA. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest, 2019. 474 lap

1. A Forráskutatás, forráskiadás, tudománytörténet sorozat első kötete (egy 2008. április 17–18. között megrendezett konferenciát követően) 2009-ben jelent meg azzal a céllal, hogy összegezze az ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszékén folyó több évtizedes kutatásokat (KOROMPAY – TERBE – C. VLADÁR – ZSILINSZKY 2009). Ezt néhány év elteltével egy második konferencia (2013. október 17–18.) és egy második kötet (KOROMPAY – STEMLER – TERBE – C. VLADÁR 2014) követte. A harmadik konferencia (2017. november 16–17.) és a jelenleg ismertetendő kötet az eredeti célkitűzést messze túlszárnyalta.

2. A 2017-es konferencia előadásai közül 44 tanulmány jelent meg a kötetben. A szerkesztők a tanulmányokat két, igen eltérő terjedelmű fejezetbe sorolták be: 37 került az első, 7 írás a második fejezetbe. Ezek címei igen puritánok: „Tanulmányok I. rész” és „Tanulmányok II. rész”. Az elkülönítés okai csak a szerkesztői előszóból derülnek ki, e szerint a második részben „nyomdatechnikai okokból” a színes képeket tartalmazó szövegek találhatóak. A különválasztott tanulmányokban azonban nem indokolja feltűnő körülmény a színes képeket. A kötetben máshol is vannak képek, számunkra hosszú gondolkodás után sem egyértelmű, hogy az érintett szövegek és képek esetében miért nem volt megfelelő az egyszínű fekete megoldás. Az olvasók szempontjából szerencsésebb lett volna, ha a képeket függelékként csatolták volna a kötet végéhez, így oldva meg a „nyomdatechnikai” problémákat, és nem választottak volna le hét tanulmányt a kötet egészéről.

3. A szerkesztők a két részen belül a tanulmányokat ábécérendben közölték. Úgy gondoljuk, hogy sajnálatos ez a döntés: a szövegek az elrendezéssel, a válogatással, illetve az esetleges elő- és utószó révén párbeszédbe lépnek egymással, ezáltal együtt többek lesznek, mint külön-külön. Ez a csiriz nagyon hiányzik ebből a kötetből, amely így inkább tanulmánygyűjteményként funkcionál. Ezzel a hiánnyal a potenciális olvasók száma csökken, hiszen elsősorban azon kutatók fogják forgatni, akik egy bizonyos tanulmányt keresnek benne.

A betűrendi, kétrészes megoldás azért is furcsa, mivel már a sorozat címe is három jól elkülönülő részből áll (1. forráskutatás; 2. forráskiadás; 3. tudománytörténet), magától értetődő lenne egy ezt követő felosztás. A fent említett második kötetben a szerkesztők részben ezt a megoldást választották (egy „Forráskutatás, forráskiadás” és egy „Tudománytörténet” résszel), bár lényegesen kevesebb tanulmánnyal. Ráadásul ezt a munkát már elvégezték, amikor a konferenciához kialakították a szekciókat. Természetesen a kimaradt tanulmányok és az esetleges hangsúlyeltolódások miatt a program szerkezetét teljes egészében nem lehetett követni, de funkcionálhatott volna kiindulópontként. A szerkezet mellett kisebb, de zavaró szerkesztési hiányosság, hogy a hivatkozási rend nincs következetesen

egységesítve az összes tanulmányban. Általános ugyan a szövegközi hivatkozás, de például FARKAS GÁBOR FARKAS vagy TEISZLER ÉVA tanulmányai kizárólag lábjegyzetben hozzák a hivatkozott szakirodalmi tételeket.

4. A kötet 44 tanulmánya igazán színes képet mutat: szerzőik között találunk többek között nyelvészt, folkloristát, levéltárost és történészt is. Ez a sokszínűség a tanulmányok tartalmában is tükröződik: a nyelvészet, az irodalom, az építészet, a csillagászat, a történelem és egyéb diszciplínák területén is folynak vizsgálódások azt illetően, hogy mit jelent az egyes tudományterületek számára a *forrás*. A tanulmánykötet explicit célja „az egyetemi oktatás támogatása, ezen belül a tudományos horizont szélesítése, a különböző kutatási módszertanok egymás mellé állítása” (11). A kötet nagy erénye, hogy „[i]nterdiszciplináris és közérthető jellege miatt [...] többféle tudomány oktatásában is használható” (11). Az interdiszciplináris megközelítés üdvözlendő, bár ilyen nagyszámú tanulmánynál a jelenség magával vonhatja természetesen azt is, hogy a kötet nem fog egységes képet mutatni.

Témákat tekintve a tanulmányok között találunk a források kijelölésében (jó értelemben vett) egyedi választásokat, például a science fiction irodalom mint történeti forrás használatáról (VERES MIKLÓS), a Folklore Fellows gyűjtéseiről (BALOGH PÁL GÉZA) vagy a Csillagdában található forrásokról (ZSOLDOS ENDRE). Nemcsak szöveges források elemzésére ad teret a kötet, hanem a vizuálisok bemutatása és elemzése is megjelenik többek között TELEK ÁGNES az építészeti emlékek történeti feltáráshoz használt fotografiai és kartográfiai forrásainak megjelenítési módjairól, és BUDA ATTILA a madarak képi ábrázolásáról szóló tanulmányaiban.

BERENTE ANIKÓ és VARGA MÓNIKA két különböző irányból közelíti meg a boszorkánypereket: BERENTE a szegedi boszorkányperek új kritikai kiadását veti össze egy korábbival a szövegek átírási elvei alapján, VARGA pedig a szubjektív viszonyulásokat jelölő elemeket keresi a perek szövegeiben a salemi boszorkányperekkel párhuzamba állítva. BÁBA BARBARA és a JUHÁSZ DEZSŐ – TERBE ERIKA szerzőpáros tanulmányai a nyelvjárástörténet felől közelítenek vizsgált forrascsoportjukhoz: általánosságban oklevelekhez (BÁBA) vagy konkrétan egy csángó magyarnak tekintett folyamodványhoz. A kötet tematikai elrendezésének hiánya ADAMIKNÉ JÁSZÓ ANNA és HORVÁTH KATALIN tanulmányainak esetében érződik igen zavarónak. PÉCSELI KIRÁLY IMRE 17. századi retorikájának és PÁPAY SÁMUEL 18. századi grammatikájának bemutatását és elemzését rögtön egymás után olvasva izgalmas képet tár(hatna) az olvasó elé a hazai nyelvművelés korai szintjéről és elképzeléseiről.

Irodalomtörténeti emlékek forrásként való vizsgálatáról, illetve egyéb, ezekhez kapcsolódó forrásokról több tanulmányt is találhatunk a kötetben. BÍRÓ CSILLA Andreas Pannonius kommentárjának, DALLOUL ZAYNAB pedig Janus Pannonius dicsőlteményeinek lehetséges forrásait kutatta. Wolfgang Lazius munkájának Magyarország történelmére vonatkozatható részeinek forrásértékéről KASZA PÉTER kutatása számol be, HOVÁNSZKI MÁRIA pedig a VERSEGHY FERENC életművében kiemelt helyet elfoglaló éneklésre szánt versek típusait és jelentőségüket mutatja be.

A forráskiadás nehézségeiről és egyedi megoldásairól szóló tanulmányok szintén külön blokkot alkot(hatná)nak. GÜNDISCHNÉ GAJZÓ MÁRIA és GÜNDISCH GYÖRGY tanulmánya Bolyai Farkas jegyzeteinek kiadása kapcsán foglalja össze egy papíralapú kiadás határait és lehetőségeit. Nemcsak az öt kötetet magába foglaló British Freemasonry 1717–1813 című kritikai kiadás tartalmának összefoglalóját olvashatjuk PÉTER RÓBERTTÓL,

hanem a szabadkőművesség kutatásában elfoglalt helyét is, elsősorban azzal, hogy olyan nyomtatványok is közlésre kerültek benne, amelyeket az English Short Title Catalogue (<http://estc.bl.uk>) sem tartalmazott ez idáig. CSIZMADIA ÁKOS IZSÁK IMRE csillagász életrajzi monográfiájának összeállítására kapcsán tárgyalja a sok helyen fellelhető, sokféle típusú források jelenségének szépségeit és nehézségeit. A folklór szövegkiadási szabályzat kialakulásának történetét és modern távlatait VOIGT VILMOS foglalja össze röviden.

A CONSTANTINOVICS MILÁN – VLADÁR ZSUZSA szerzőpáros tanulmánya egy 18. századi tudományos vitát vizsgál retorikai szempontból. A Bakonybéli összeírás keletkezését, és az első hozzászólás szövegeinek elemzését adja közre tanulmányában PELCZÉDER KATALIN. PRITZ PÁL Lesznai Anna Jászi Oszkárhoz írt válaszába beleegyező levelének datálási idejét pontosítja, illetve adja közre a levél teljes szövegét. Lehetetlen a kötetben szereplő 44 tanulmányt témájukhoz és tartalmukhoz méltó mélységben ismertetni, de lehetőségeinkhez mérten igyekeztünk bemutatni az írásokat.

5. Konklúzióként fontos hangsúlyoznunk, hogy a tanulmányok értékéből semmit nem von le az elrendezési probléma, a kötet a szerkesztői előszóban megfogalmazott céljait eléri. Interdiszciplináris megközelítése valóban lehetővé teszi, hogy az egyetemi oktatásban is használható legyen. Nagy erénye, hogy lehetőséget ad arra, hogy a diszciplínák egymás forrásfelhasználásából, forráskezeléséből és a mögöttük álló elméletekből a maguk számára is hasznos és fontos tanulságokat vonhassanak le. Összefoglalva elmondható, hogy noha a kötet nem használja ki teljes mértékben a benne rejlő lehetőségeket, a benne helyet foglaló szövegek így is nagy hasznára válnak a tudományos közegnek.

Hivatkozott irodalom

- KOROMPAY KLÁRA – TERBE ERIKA – C. VLADÁR ZSUZSA – ZSILINSZKY ÉVA szerk. 2009. *Forráskutatás, forráskiadás, tudománytörténet*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 229. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- KOROMPAY KLÁRA – STEMLER ÁGENS – TERBE ERIKA – CONSTANTINOVITSNÉ VLADÁR ZSUZSANNA szerk. 2014. *Forráskutatás, forráskiadás, tudománytörténet II*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 239. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

RÉDEY-KERESZTÉNY JÚLIA – VRABÉLY MÁRK
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

A Peer-kódex és története

Újabb kérdések és válaszok a Peer-kódex keletkezéséről

A bevezető tanulmányt írta, a nyelvemléket közzéteszi NÉMETH DÁNIEL.
Magyarságkutató Intézet, Budapest, 2021. 224 lap

Szokatlan az olyan eset szaktudományunkban, hogy huszonegy évvel azután, hogy a Régi Magyar Kódexek sorozat 25. számaként megjelent a Peer-kódex bevezető tanulmánya kísért és jegyzetekkel ellátott hasonmása, és betűhű átirattal ellátott kiadását